

Eva KOLARČÍKOVÁ¹, Jana KALUŽÍKOVÁ²

**BEZBARIÉROVÉ SOUKROMÉ A SPOLEČNÉ CENTRÁLNÍ HYGIENICKÉ PROSTORY
V OBJEKTECH SOCIÁLNÍ PÉČE**

**ACCESSIBLE PRIVATE AND COMMON CENTRAL SANITARY FACILITIES
IN BUILDING FOR SOCIAL CARE**

Abstrakt

Tento článek se zabývá tvorbou bezbariérového hygienického prostředí v objektech sociální péče a to, se zaměřením na pohybové omezení jeho uživatelů. V druhé kapitole jsou uvedeny manipulační prostory pro osoby s kompenzační pomůckou či s asistentem i u zařizovacích předmětů a to, jak pro separátní-soukromou, tak pro společnou-centrální hygienu. Následují příklady řešení centrální hygienické části a následně i soukromé. Závěrečné zhodnocení a předpokládaný vývoj bezbariérovosti.

Klíčová slova

Bezbariérovost, manipulační plochy, soukromá koupelna, centrální koupelna.

Abstract

This article deals with the planning of sanitary environment in buildings for social care especially with a focus on person with movement restrictions. In the second chapter provides space requirements for people with mobility aids, assistant also fittings for both separate-private and common-central sanitary facilities. The following examples represent solutions of the central and private sanitary facilities. In conclusion is indicated assessment and expected development of accessibility.

Keywords

Accessibility, space requirements, private sanitary facilities, central sanitary facilities.

1 ÚVOD

Hygienické prostory ve stavbách sociální péče, ať již soukromé nebo centrální, musí být v plném souladu s požadavky bezbariérového užívání, zejména pro uživatele s pohybovým omezením a omezením zrakovým.

Pohybové bariéry mohou být pro uživatele hygienických prostor různé, vždy v závislosti na aktuálních fyzických schopnostech konkrétního jedince. Nejčastěji bariéry bývají při koupání či sprchování, využívání WC a umyvadla.

Zrakové bariéry jsou obvykle identifikovány jako: bariéry pro osoby nevidomé a pro osoby slabozraké. Pro osoby slabozraké je nutné zabezpečit vizuální kontrasty. Jedná se například o kontrast

---

¹ Ing. Eva Kolarčíková, Katedra městského inženýrství, Fakulta stavební, VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ludvíka Podéště 1875/17, 708 33 Ostrava-Poruba, tel.: (+420) 597 321 929, e-mail: eva.kolarcikova.st@vsb.cz.

² Ing. Jana Kalužíková, Katedra městského inženýrství, Fakulta stavební, VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ludvíka Podéště 1875/17, 708 33 Ostrava-Poruba, tel.: (+420) 597 321 929, e-mail: jana.kaluzikova.st@vsb.cz.

místa vstupu k okolnímu prostředí, dále kontrast samotných zařizovacích předmětů, vnitřního vybavení a event. další opatření. Pro nevidomé je důležité označovat dveře do hygienických prostor štítkem s Braillovým písmem.

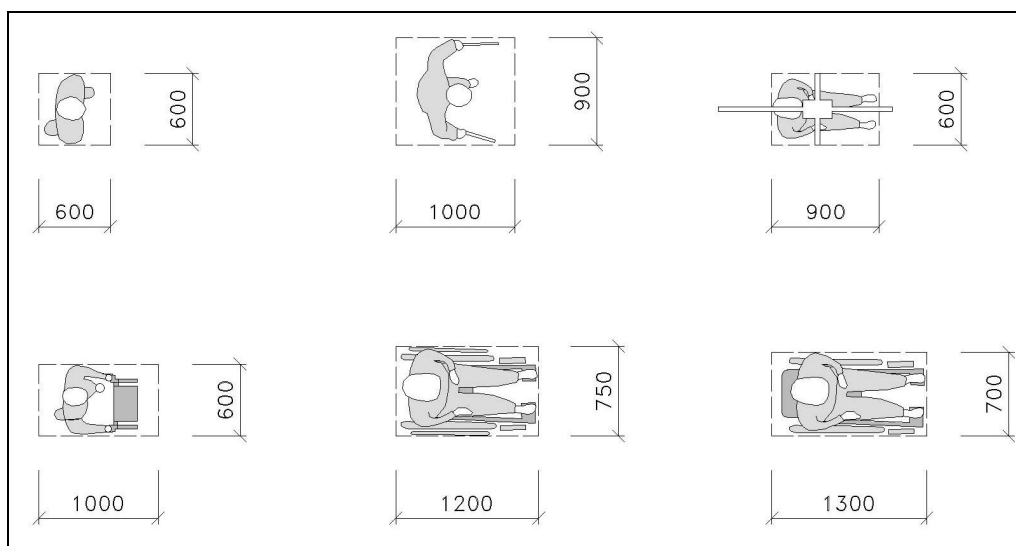
V následující části článku je pozornost zaměřena na řešení situace pouze osob s pohybovým postižením.

2 POŽADAVKY OSOB S POHYBOVÝM OMEZENÍM

Stejně jako každá osoba je jiná, tak jsou i různé pohybové omezení a s tím spojené i požadavky těchto osob na úpravy parametrů prostředí. Pohybové omezení může být dočasné, nebo trvalé. Dočasné pohybové omezení, je takové omezení, které trvá jen po určitou dobu, může být způsobeno např. zlomeninou končetiny. Nejčastější příčinou trvalého pohybové omezení je úraz např. pády – poranění míchy. U seniorů bývá pohybové omezení způsobeno právě již věkem a mívá charakter zhoršené fyzické či motorické funkce, s předpokladem dalšího zhoršování stavu.

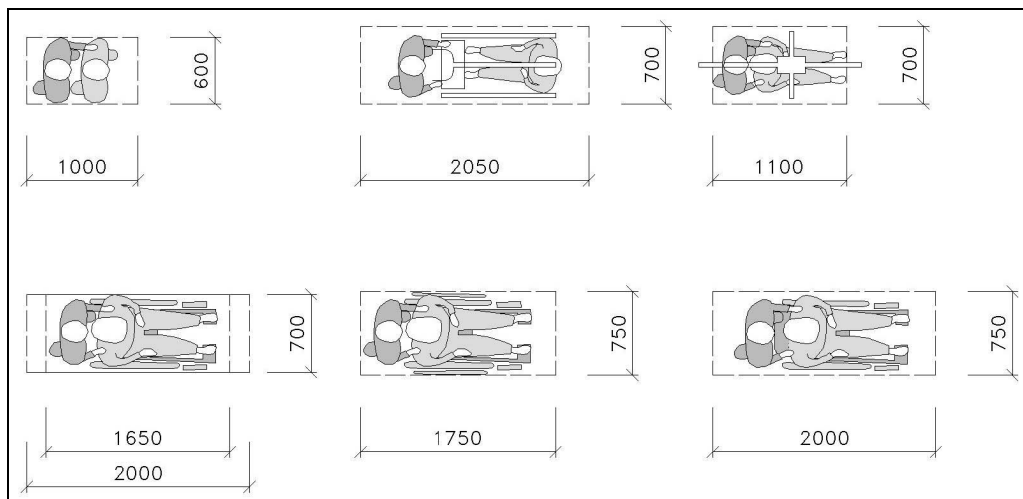
2.1 Manipulační prostory

Podle závažnosti a druhu pohybového omezení se používají různé kompenzační pomůcky. Jedná se např. o berle, francouzské hole, pro závažnější případy pak jde o chodítka, mechanický či elektrický vozík při nejzávažnějších pohybových omezeních. Kompenzační pomůcky mají různé velikosti, které vyžadují odlišné prostorové nároky. Na obr. 1 je znázorněn základní manipulační prostor zdravého jedince [1] v porovnání s prostorem osoby s kompenzační pomůckou.

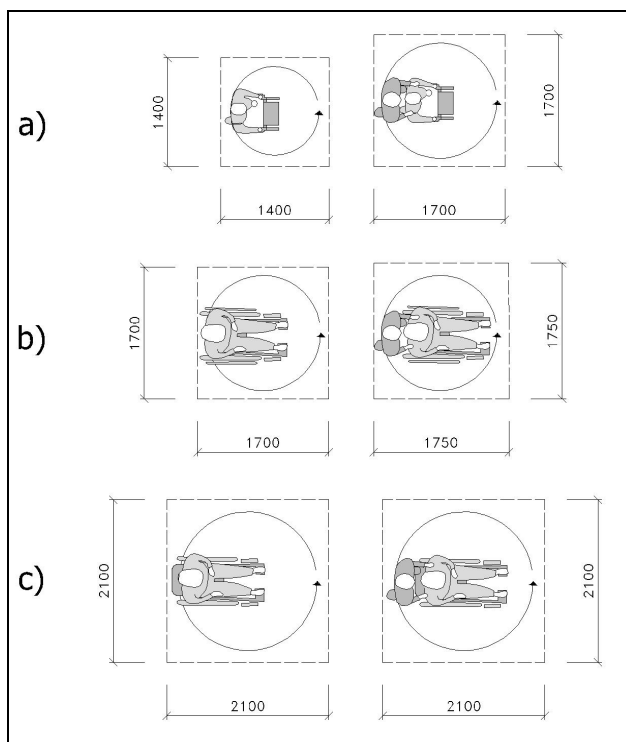
Obr. 1: Základní manipulační plocha – pro jednu osobu, osobu s francouzskými holemi, osobu v závěsném zařízení, osobu s chodítkem, pro osobu na mechanickém vozíku a osobu na elektrickém vozíku

I přesto, že osoba využívá kompenzační pomůcku, může mít problém se zvládnutím různých úkonů ve svém okolí, většinou se týkají právě pohybu nebo hygieny. V tomto případě má být k dispozici asistent, který se zvládnutím problémových úkonů pomáhá. Potřebná manipulační plocha a tím i prostor při využívání asistenta a konkrétní kompenzační pomůcky je znázorněna na obr. 2.

Obr. 2: Základní manipulační plocha s využitím asistenta – pro jednu osobu, osobu v závěsném zařízení, osobu na zvedacím závěsném zařízení, osobu na toaletním nebo sprchovém vozíku, pro jednu osobu na mechanickém vozíku, osobu na elektrickém vozíku

Při návrhu objektu sociální péče, kde se předpokládá výskyt osob s pohybovým omezením, je důležité zajistit bezpečný a bezbariérový pohyb. S tím také souvisí možnost otočení osoby s kompenzační pomůckou. Na obr. 3 jsou zobrazeny plochy potřebné pro otočení o 360° a to, jak ve variantě bez asistenta, tak s ním.

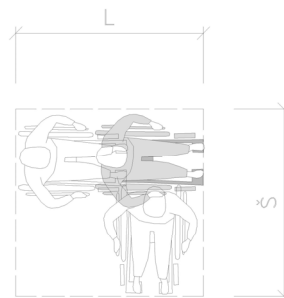

Obr. 3: Základní manipulační prostor pro optimální otočení z místa o 360° – pozice vlevo pro samostatný pohyb jedné osoby, pozice vpravo pro zabezpečení manipulace s asistentem – a) pro osobu s chodítkem, b) osobu na mechanickém vozíku, c) osobu na elektrickém vozíku

Ideální manipulace osob na vozíku vychází z typu invalidního vozíku a potřeby využití asistenta. Následující tabulky, tab. 1 a tab. 2, uvádějí optimální rozměry pro otočení o 90° a 180° [1] v porovnání s požadavky právního předpisu [3].

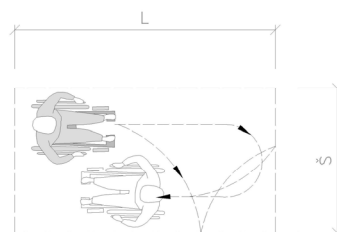
Tab. 1: Potřebný prostor pro otočení o 90°

Typ vozíku	L (mm)	Š (mm)
mechanický	1300	1450
elektrický	1500	1600
s asistentem	1200–1800	1500–1800
Vyhláška [3]	1200	1500

Tab. 2: Potřebný prostor pro otočení o 180°

Typ vozíku	L (mm)	Š (mm)
mechanický	1900	1500
elektrický	2200	1600
s asistentem	1600–2000	1500–1800
Vyhláška [3]	1500	1500

2.2 Prostorové nároky ve společných centrálních hygienických prostorách

U řady staveb řešených jako objekty sociální péče je plnění hygieny realizováno za asistence. K očištění je vhodné uvažovat nejen individuální koupelny, ale i hromadné centrální koupelny. Na tyto centrální koupelny jsou kladeny větší prostorové nároky. Při transportu osob jsou zde zvýšené požadavky na manipulační prostory. Prostorové nároky vyžaduje i umístění zvedáků a hybných zařízení pro přesun osob s postižením [4].

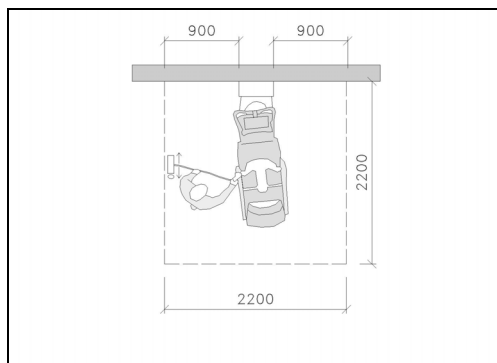
Samotné zařizovací předměty je nutno umisťovat s dostatečnými odstupy pro zajištění bezproblémové obslužnosti.

2.2.1 Sprchovací a hygienické židle/křesla

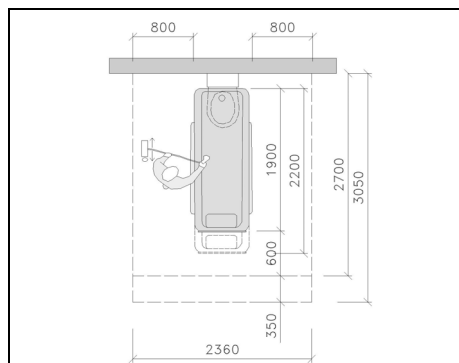
Sprchovací židle a křesla slouží ke zmenšení náročnosti manipulací se seniory a to, především při úkonech jako je sprchování, oblékání, svlékání, pedikúra, užití toalety apod. Příklad takového zařízení včetně potřebné plochy pro manipulaci je znázorněn na obr. 4.

2.2.2 Sprchovací vozíky

Sprchovací vozík je určen pro nejzávislejší klienty, kteří nemohou využívat při sprchování víceúčelové sprchovací hygienické křeslo nebo židli. Výhodou tohoto sprchovacího vozíku je možnost využití jako ošetřovatelského stolu. Příklad sprchovacího vozíku včetně potřebné plochy pro manipulaci je zobrazen na obr. 5.

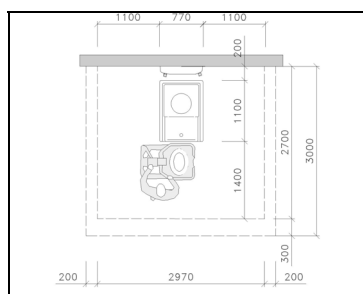
Obr. 4: Sprchovací hygienická židle/křeslo

Obr. 5: Sprchovací vozík

2.2.3 Sprchovací kabiny

Sprchovací kabiny jsou výhodné pro instalaci v malých prostorách. Umožňují zajistit klientovi větší soukromí, než při užití sprchovacího vozíku a zároveň svými stěnami sprchovací kabina brání rozstříku vody do okolního prostředí. Obr. 6 zobrazuje rozměrové manipulační požadavky pro sprchovací kabinu.

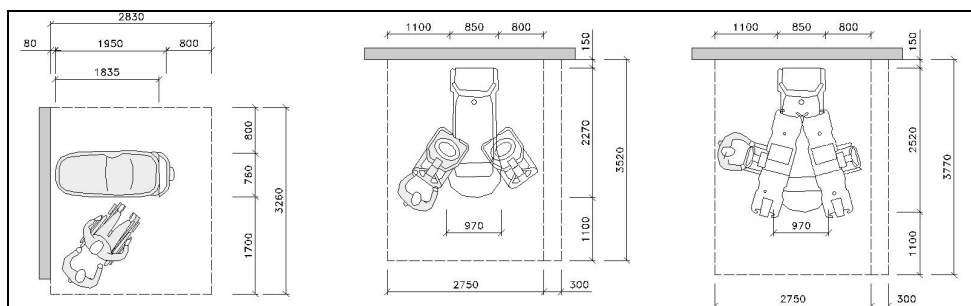
Obr. 6: Sprchová kabina

2.2.4 Sprchovací panely (boxy)

Sprchovací panely se používají hlavně v kombinaci se sprchovacími vozíky a kabinami. Zajišťují asistentovi možnost provést potřebnou hygienu klienta. Sprchovací panely se osazují jako nástěnné panely.

2.2.5 Speciální vany

Speciální vany slouží k očištění klienta, kterému mohou poskytnout větší komfort. Tyto vany mohou nabídnout klientovi snazší přístup ze strany a zároveň asistentovi umožní pohodlné zvednutí vany nebo její naklápění během samotného koupání. Příklady speciálních van v kombinacích s různými pomůckami k dopravě klientů jsou znázorněny na obr. 7.

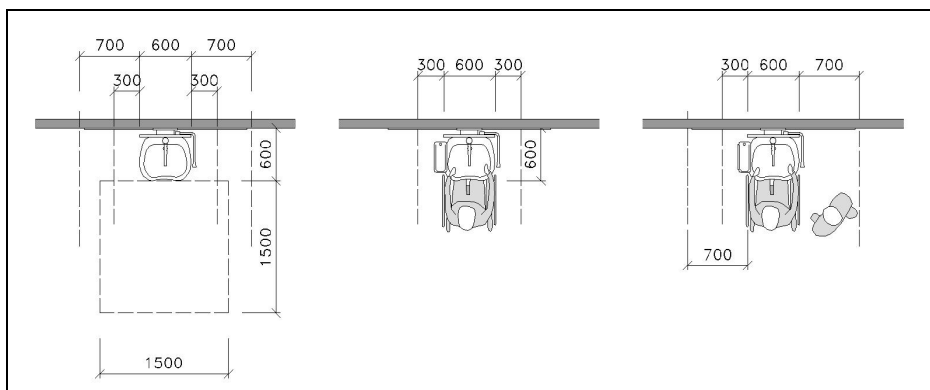
Obr. 7: Speciální vany v kombinacích s různou možností dopravy klienta

2.3 Prostorové nároky v soukromých hygienických prostorách

Separátní-soukromé hygienické prostory jsou součástí každé obytné jednotky. Jelikož je velmi těžké dopředu říci, jaké pohybové omezení bude mít ubytovaný klient v objektech sociální péče, je tedy nutné počítat s mezní variantou. Návrh separátních-soukromých hygienických prostor tedy musí být proveden pro osobu pohybující se na vozíku. Aby samotný návrh mohl být proveden správně, je nutné si uvědomit, jaké jsou požadavky na manipulaci zejména u jednotlivých zařizovacích předmětů [2].

2.3.1 Manipulace u umyvadla

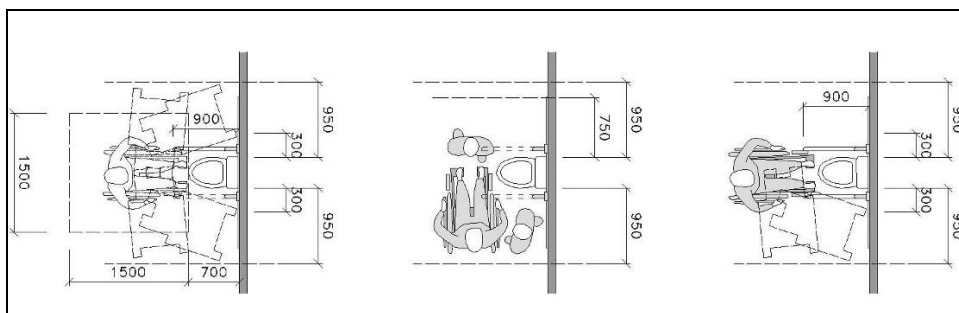
Umyvadlo stejně jako ostatní zařizovací předměty v hygienickém prostoru mohou být používány samostatně klientem, nebo je při použití nutná výpomoc personálu. Následující obr. 8 znázorňuje potřebnou manipulační plochu před umyvadlem, při jeho použití a to, jak samostatně, tak s asistentem.

Obr. 8: Manipulace u umyvadla – potřebná plocha před zařizovacím předmětem, plocha pro osobu na vozíku, plocha pro osobu na vozíku s asistentem

2.3.2 Manipulace u záchodové mísy

Základním principem při návrhu záchodové mísy je pamatovat na to, že vedle záchodové mísy musí být ponecháno místo pro invalidní vozík. Obr. 9 vykresluje situaci při užívání záchodové mísy samostatně a s asistentem.

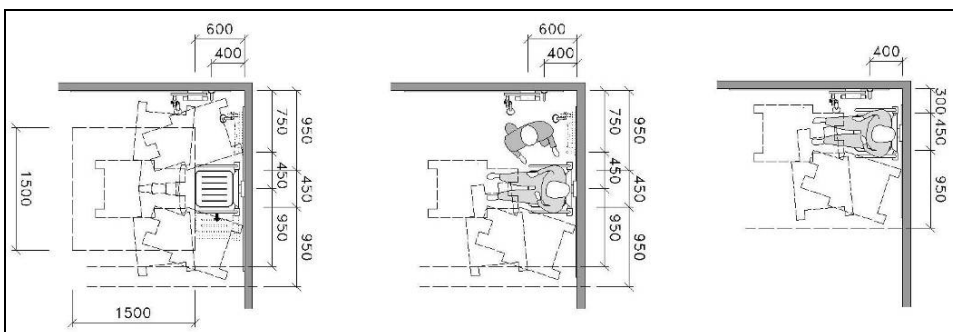

Obr. 9: Manipulace u WC mísy – potřebná plocha před zařizovacím předmětem, osoba na vozíku, osoba na vozíku s asistenty

2.3.3 Manipulace u sprchovacího koutu (boxu)

Správná manipulace u sprchovacího koutu představuje poslední situaci, kterou je nezbytné se zabývat, jelikož právě sprchovací kouty tvoří soukromou část hygienických zařízení v objektech

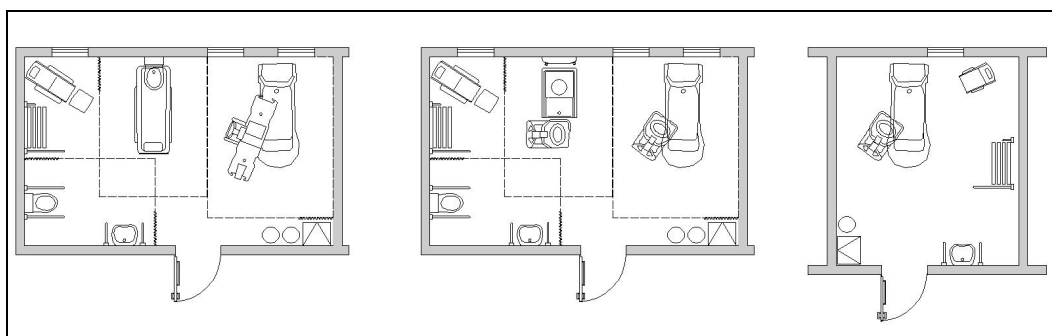
sociální péče. Stejně jako u záchodové mísy musí být u vedle sprchovacího koutu ponecháno místo na vozík. Jak má vypadat sprchovací kout je vidět na obr. 10.

Obr. 10: Manipulace ve sprchovacím koutě – potřebná plocha před zařizovacím předmětem, plocha pro osobu na sedátku ve sprchovacím koutě a plocha pro osobu na sedátku ve sprchovacím koutě s asistentem

3 SPOLEČNÁ CENTRÁLNÍ KOUPELNA

Společná centrální koupelna je důležitou součástí každého objektu sociální péče a je tedy nutné ji řádně navrhnout. Centrální koupelna by se měla navrhovat pokud možno v centru dispozice daného objektu. Při návrhu rozměrových parametrů prostoru, manipulačních prostorů a výběru vanového systému se vždy vychází z potřeb jednotlivých klientů s nejmenším stupněm mobility. Dveře do centrální koupelny se umísťují proti čelu vany, pro zajištění snadného přístupu mají mít dveře šířku 1100 mm. Každá centrální koupelna musí mít zajištěno denní osvětlení. Vana se do centrální koupelny umísťuje tak, aby byla přístupná nejméně ze tří stran. Optimální by bylo umístit vanu v prostoru přístupném ze všech stran. Podlaha v prostoru centrální koupelny musí být v protiskluzovém materiálovém provedení, musí umožnit snadnou údržbu a odvodnění a zároveň dodržení požadavků na maximální sklon 1:50 (2 %). Pro větší pohodlí klienta i asistenta je optimální zvolit výškově nastavitelnou vanu s možností bočního přístupu. Společná centrální koupelna je nejen místo očisty, ale stává se i relaxačním prostorem při zajišťování pokoupelevého odpočinku. Z tohoto důvodu by bylo dobré volit vhodné interiérové vybavení, barvy apod. Příklady kompletních centrálních koupelen jsou na obr. 11.

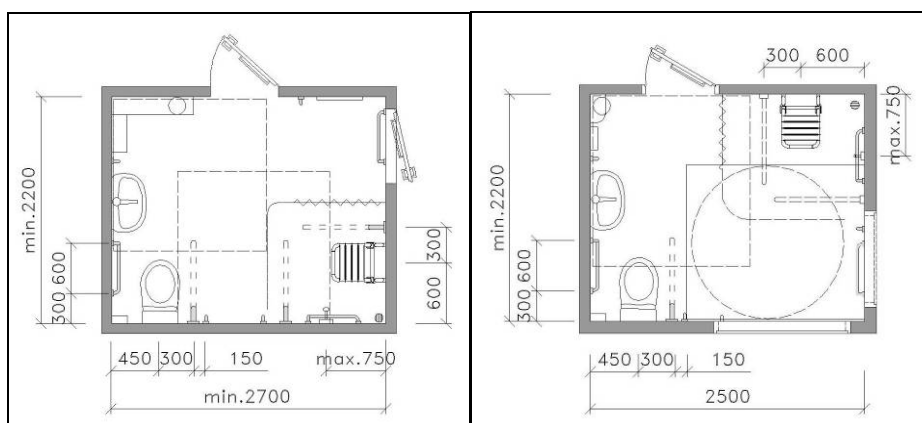

Obr. 11: Variantní řešení centrální koupelny

4 SOUKROMÁ KOUPELNA

Jelikož již víme z předcházející části, jaké jsou manipulační nároky u jednotlivých zařizovacích předmětů, můžeme přistoupit k návrhu celé koupelny, kdy zohledníme všechny požadavky. Správně navržená koupelna má umožňovat bezproblémový bezpečný a pohodlný pohyb

každému jejímu uživateli. Poslední obr. 12 ukazuje příklad řešení soukromé bezbariérové koupelny [2].

Obr. 12: Návrh řešení soukromé koupelny

5 ZÁVĚR

Bezbariérové hygienické prostory, které umožňují klientům pohodlný a bezpečný pohyb jsou důležitou součástí vybavení objektů sociální péče, které má usnadnit život nejen seniorů, ale všech osob s pohybovým omezením. Vzhledem k neustále se zvětšujícímu počtu seniorů a tím i rostoucí skupině osob s pohybovým omezením, narůstá důležitost řešení této problematiky při současně kvantitativně i kvalitativně narůstajících požadavcích na bezbariérovost a to, jak ve vnějším, tak i ve vnitřním prostředí.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek byl realizován za podpory projektu SGS: Standardy bezbariérového užívání v objektech sociální péče a zdravotnictví, č. projektu SP 2011/116, VŠB-TU Ostrava, Fakulta stavební, Katedra městského inženýrství.

LITERATURA

- [1] ZDAŘILOVÁ, R. *Bezbariérové užívání staveb – metodika k vyhlášce č.398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*, certifikovaná metodika, osvědčení č. 06-ÚÚR-19-2012/02-WD-05-07-3, Brno, Ústav územního rozvoje.
- [2] ZDAŘILOVÁ, R. *Metodika přístupného prostředí bytového fondu – CELOŽIVOTNÍ BYDLENÍ*, certifikovaná metodika, osvědčení č. 05-ÚÚR-280-2011/02-WD-05-07-3, Brno, Ústav územního rozvoje.
- [3] Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.
- [4] ARJO – požadavky na prostor [online].[cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.arjo.com/cz/>.

Oponentní posudek vypracoval:

Doc. Ing. Zdenka Lhotáková, CSc., Ústav stavitelství, Fakulta architektury, Vysoké učení technické v Brně.

Doc. Ing. Petr Šrytr, CSc., Katedra technologie staveb, Stavební fakulta, České vysoké učení technické v Praze.